

משנה תורה - משה מפי עצמו אמרו?

דברים פרק א

א אלה הדברים, אשר דבר משה אל-כל-ישראל, בעבר, ה'...
ה בעבר ה' ה' ה', בארץ מואב, הואיל משה, בארץ את-התורה הזאת לאמר.

תוספות גיטין

אומר ר"ת משום דגט גימטריא י"ב ור"י שמע בשם רב האי גאון ובשם רבינו סעדיה משום דכתיב ספר כריתות כשיעור י"ב שיטין המפסיקין בין ארבעה חומשי ספר תורה כדאמר בבבא בתרא (דף יג:): שצריך להניח ארבעה שיטין בין כל ספר וספר והפסק שבין וידבר למשנה תורה לא חשיב שאינו אלא חוזר ושונה מה שלמעלה

אור החיים

אלה הדברים וגו'. אלה מיעט הקודם, פי' לפי שאמר אשר דבר משה שהם דברי עצמו, שכל הספר תוכחות הם מוסר ממש לעובר פי ה', ואמרו ז"ל (מגילה ל"א ב) קללות שבמשנה תורה משה מפי עצמו אמר... וחש הכתוב לומר כי כדרך שאמר משה מפי עצמו דברים כאלה כמו כן במאמרים הקודמין אמר משה מפי עצמו איזה דבר, לזה אמר אלה הדברים פי' אלה לבד הם הדברים אשר דבר משה דברי עצמו אבל כל הקודם בד' חומשים לא אמר אפילו אות אחת מעצמו אלא הדברים שיצאו מפי המצוה כצורתן בלא שום שינוי אפילו אות אחת יתירה או חסרה.

הקדמת הרמב"ן לספר דברים

הספר הזה ענינו ידוע שהוא משנה תורה יבאר בו משה רבינו לדור הנכנס בארץ רוב מצות התורה הצריכות לישראל ולא יזכיר בו דבר בתורת כהנים ולא במעשה הקרבנות ולא בטהרת כהנים ובמעשיהם שכבר ביאר אות' להם והכהנים זריזים הם לא יצטרכו לאזהרה אהר אזהרה אבל בישראל יחזיר המצות הנוהגות בהם פעם להוסיף בהם ביאור ופעם שלא יחזיר אות' רק להזהיר את ישראל ברוב אזהרות כמו שיבאו בס' הזה בעניני עבודת גלולי' אזהרות מרובות זו אחר זו... ועוד יוסיף בספר הזה כמה מצות שלא נזכרו כלל כגון היבום ודין המוציא שם רע והגרושין באשה ועדים זוממין וזולתן וכבר נאמרו לו כולן בסיני או באוהל מועד בשנ' הראשונ' קודם המרגלים... וע"כ לא נאמר בספר הזה וידבר ה' אל משה לאמר צו את בני ישראל או דבר אל בני ישראל ואמרת אליה' מצוה פלונית אבל לא נכתבו המצות בספרי' הראשונ' שידבר עם יוצאי מצרים כי אולי לא נהגו באותן המצות רק בארץ אע"פ שהן חובת הגוף...

הקדמת אברבנאל לספר דברים

שאלתי ובקשתי אם משנה התורה אשר שם משה לפני בני ישראל. רצוני לומר ספר אלה הדברים. היה מאת ה' מן השמים והדברים אשר בו משה אמרם מפי הגבורה. כיתור דברי התורה מבראשית עד לעיני כל ישראל. אלו ואלו דברי אלקים חיים מבלי היות בהם שנוי וחלוף. או אם ספר משנה התורה הזה אמרו משה מעצמו חברו ואמרו כמבאר מה שהבין מהכוונה האלקית בביאור המצות וכמו שאמר הכתוב הואיל משה באר את התורה הזאת... ומה שראיתי אני בתשובת כל זה. הוא שלא היתה כונת אדונינו משה בספר הזה להוכיח ישראל. ושלא דבר אליהם בספר הזה מצות מחודשות שלא באו בספרים הראשונים ושלא כיון לזכור להם המצות שכבר נמצאו בהם לתכלית האזהרה או בעבור שלא שמעו אותם בסיני אבל שהיתה כונתו בלבד לבאר את התורה והמצות אותם שהיו צריכות ביאור וכמו שאמר הואיל משה באר את התורה הזאת. כי זה בלבד היה תכליתו לא דבר אחר. האמנם ענין הספר הזה ואמתתו הוא שמרע"ה אמר הדברים האלה וביאר המצוה שנזכרו פה לישראל לצורך פרידתו ורצה הקב"ה אחרי שהשלים לאמרם לישראל שיכתב בספר התורה כל זה כפי מה שאמרו משה ואולי הוסיף בהם הגבורה טעמים ודברים בזמן הכתיבה הנה אם כן שאמירת הדברים האלה לישראל היו ממרע"ה לא היתה כתיבתה

בספר התורה ממנו. כי הנה לא כתב הוא ע"ה אותם הדברים מעצמו. כי איך יכתוב דבר מעצמו בתורת האלהים אבל כתיבת זה כלו היה מפי הגבורה ככל דברי התורה כי הסכים הקב"ה על ידו וישרו בעיניו דברי הצייר הנאמן.

מגילה דף לא ע"ב

ואין מפסיקין בקללות: מה"מ אמר ר' חייא בר גמדה אמר רבי אסי דאמר קרא (משלי ג) מוסר ה' בני אל תמאס ריש לקיש אמר לפי שאין אומרים ברכה על הפורענות אלא היכי עביד תנא כשהוא מתחיל מתחיל בפסוק שלפניהם וכשהוא מסיים מסיים בפסוק שלאחריהן אמר אביי לא שנו אלא בקללות שבתורת כהנים אבל קללות שבמשנה תורה פוסק מאי טעמא הללו בלשון רבים אמורות ומשה מפי הגבורה אמרן והללו בלשון יחיד אמורות ומשה מפי עצמו אמרן

רש"י שם

משה מפי הגבורה אמרן - ונעשה שליח לומר: כך אמר לי הקדוש ברוך הוא, שהרי אמרין בלשון ונתתי והפקדתי ושלחתי - מי שהיכולת בידו לעשות, אבל במשנה תורה כתיב יככה ה' ידבק ה' בך - משה אמרן מאליו: אם תעברו על מצותיו הוא יפקיד עליכם.

סנהדרין דף צט

תניא אידך: כי דבר ה' בזה - זה האומר אין תורה מן השמים. ואפילו אמר: כל התורה כולה מן השמים, חוץ מפסוק זה שלא אמרו הקדוש ברוך הוא אלא משה מפי עצמו - זהו כי דבר ה' בזה.

מהר"ל תפארת ישראל מג

ואין הכונה בזה חס ושלום שיאמר משה דבר מפי עצמו, אף אות אחת. רק ההפרש שיש בין המשנה התורה, ובין שאר התורה. כי התורה שנתן השם יתברך לישראל, יש בה שתי בחינות: הבחינה האחת, מצד השם יתברך, אשר הוא נותן התורה. הבחינה השנית, מצד ישראל, המקבלים את התורה. ולפיכך התורה כולה, חוץ ממשנה תורה, שהוא החומש האחרון, ראוי שימצא בה הבחינה מצד הנותן. כי המקבל מקבל בסוף, כאשר גמר הנותן את גזרת דבריו, ואז המקבל מקבל. ולפיכך נקרא "משנה תורה", כאילו היה דבר מיוחד, שהוא מצד המקבל. ויש בחינה מצד המקבל, דכתיב במשנה תורה (דברים א, ה) "הואל משה באר את התורה הזאת", כי המקבל הוא צריך יותר פירוש וביאור. וזהו ההפרש אשר יש בין התורה ובין משנה תורה.

שפת אמת - תרמא-תרנט

ביאור הענין כי ס' משנה תורה הזו הוא בחי' תורה שבע"פ. אשר דבר משה ר"ת אדם. כי הוא עיקר האדם כמ"ש אדם אתם. שעליו נאמר ויפח כו' ויהי כו' לנפש חי' לרוח ממללא. שע"ז נברא אדם המדבר. כמ"ש עם זו יצרתי כו' ת' יספרו. בחי' תורה שבע"פ להוציא מפיו מילין להעיד על הבורא ית' כמ"ש אתם עדי. וזה הכח מושרש בכל איש ישראל בפרט. וכמ"ש בכלל ישראל. וזה השרש נתעורר בכח העסק בתורה שבכתב בכל עת שמייגעין בתורה יגעתי ומצאתי הוא כנ"ל שמתעורר כח המוטבע באדם ע"י היגיעה. וכן הי' מתחלה ע"י קבלת התורה בהר סיני נתעורר אח"כ כח הכלל ישראל.

שכן הי' הנהגת דור המדבר בהתגלות שלא כדרך הטבע. ומשנה תורה הוא הדרך שנכנסו בני"א לא"י. והי' לך לאות על ידך לך לאות ולא לאחריים. וכן שמעתי מפי מו"ז ז"ל כי בני"א קרובים יותר למשנה תורה. ומ"מ בכח משנה תורה מתדבקין בכל התורה...